דאתו לידיה בטבלייהו וקסבר האי תנא מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין תא שמע [א]הרי שאנסו בית המלך גרנו אם בחובו חייב לעשר אם [ב]באנפרות פטור מלעשר שאני התם דקא משתרשי ליה תא שמע [ג]אמר לו מכור לי בני מעיה של פרה והיה בהן מתנות כהונה נותנן לכהן ואינו מנכה לו מן הדמים לקח הימנו במשקל נותנן לכהן ומנכה לו מן הדמים אמאי ליהוי כמזיק מתנות כהונה או שאכלן שאני התם דאיתנהו בעינייהו ת"ש תשעה נכסי כהן תרומה ותרומת מעשר וחלה ראשית הגז ומתנות והדמאי והבכורים והקרן והחומש למאי לאו להוציאן בדיינין לא [ד]לכדתנן למה אמרו נכסי כהן [ה]שקונה בהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה ובעל חוב נוטלן בחובו ואשה בכתובתה וספר תורה ההוא ליואה דהוה חטף מתנתא אתו אמרו ליה לרב אמר להו לא מסתייה דלא שקלינן מיניה אלא מיחטף נמי חטיף ורב [ו]אי איקרו עם משקל נמי לשקול מינייהו אי לא איקרו עם רחמנא פטרינהו [ז]מספקא ליה אי איקרו עם אי לא איקרו עם יתיב רב פפא וקאמר לה להא שמעתא איתיביה רב אידי בר אבין לרב פפא [ח]ארבע [ט]מתנות עניים שבכרם הפרט והעוללות והשכחה והפאה ושלש שבתבואה הלקט והשכחה והפאה שנים שבאילן השכחה והפאה [י]כולן אין בהם טובת הנאה לבעלים ואפילו עני שבישראל מוציאין מידו [כ]מעשר עני המתחלק בתוך ביתו יש בו טובת הנאה לבעלים ואפי' עני שבישראל מוציאין אותו מידו ושאר מתנות כהונה כגון הזרוע והלחיים והקבה אין מוציאין אותן [ל](מידו) לא מכהן לכהן ולא מלוי ללוי ארבע מתנות שבכרם הפרט והעוללות והשכחה והפאה דכתיב [1]וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט וכתיב [2]כי תבצור כרמך לא תעולל אחריך אמר ר' לוי אחריך זו שכחה פאה גמר אחריך אחריך מזית דכתיב [3]כי תחבוט זיתך לא תפאר אחריך ותנא דבי ר' ישמעאל שלא תטול תפארתו ממנו שלשה שבתבואה הלקט

השכחה

דאתו לידיה. דכהן: **בטבלייהו.** שהופקד הטבל אצלו: **כמי שהורמו דמיין.** וכה כהס מן ההפקר שהרי קדש. נ"א שמסר לו את הטבל לזכות בתרומה שבו: **אם בחובו.** שהיה חייב לו דבר קצוב ממון: **חייב לעשר.** ממקום אחר וליתן לכהן שהרי הוא כמוכר: **ואם באנפרות.** בהפסד ועל אנס פטור מלעשר. קתני מיהת אם בחובו חייב לעשר אלמא יש לו תובעין דאי לאו דינא הוא שישלם לו על כרחו מאי חיוב מצוה איכא הא לא פש גביה מידי: **שאני התם דקא משתרשי ליה.** התם לאו בהוצאה בדיינין תנן בה אלא חיובא בעלמא כשאר חיובי מעשרות וחיובא ודאי איכא עליה דהא משתרשי ליה כלומר משתכר הוא בה שהרי היה צריך לפרוע מעות: **א"ל.** לטבח: **מכור לי בני מעיה.** בני מעיה של פרה זו: **והיו בהן מתנות.** הקיבה: **נותנן.** לוקח זה לכהן: **ואין.** המוכר מנכה לו ללוקח מן הדמים שהרי היה יודע הלוקח שהמתנות שם וזה לא מכר לו הקיבה: **לקח הימנו במשקל.** הליטרא כך וכך ושקל לו הקיבה: **נותנן.** לו לוקח לכהן שהרי הגזל אצלו וצריך להשיב: **והטבח ינכה לו מן הדמים.** על כרחו שמכר דבר שאינו שלו: **ואמאי.** נותנן לכהן ליהוי כמזיק כו': **תשעה נכסי כהן.** לא ידעתי היכן שנויה ובספרים אינה כתובה בשוה ואולא אני ט"ו מתנות כהונה שכולן נכסי כהן לעשות בהן כל צרכיו התרומה ותרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי והחלה והבכורים וראשית הגז ומתנות של חולין ושל קדשים והקרן והחומש של גזל הגר ושדה אחוזה ושדה חרמים ובכור בעל מום ופדיון הבן ופדיון פטר חמור ונראה בעיני שכולן שנויים בה ותשיב תרומה ותרומת מעשר והדמאי וחלה כחדא דכולהו תרומה נינהו ובכור ופדיון הבן ופדיון פטר חמור כחדא וקרן וחומש דגזל הגר חדא וכולהו הנך מתנה לכהן הן ולקמן בפירקין (דף קלג:) חשיב כל כ"ד מתנות כהונה. הגוזל את הגר ונשבע לו ומת הגר ואח"כ הודה ונשבע(י) לשקר דאמר רחמנא ואם אין לאיש גואל וגו'(מ) וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים אלא זהו גר שמת ואין לו יורשין(ס) וכתיב האשם המושב לה' לכהן(י) ותניא בפרק הגוזל בב"ק (דף קי.) האשם זה קרן המושב זה חומש דגבי נשבע לשקר בפקדון או בגזל כתיב ביה חומש בין בגוזל חבירו בפרשת ויקרא [ה] בין בגזל הגר בפרשת נשא(ס): **למה אמרו.** למאי הלכתא: **וס"ת.** אע"פ שאינו לאכילה ולא לדבר(ו) שיבא לידי אכילה. ולבי מגמגם למאי תנייה הואיל ותנא דאפי' בהמה טמאה לוקח מהן: **חטיף מתנתא.** כשהיו התינוקות מוליכין הזרוע והלחיים והקבה לכהן חוטפם מידיהם: **לא מסתייה.** לא די דכשהוא שוחט את בהמתו אין אנו כופין אותו לתת מתנות לכהן אחר: **אלא מיחטף נמי חטיף.** בתמיה: **ורב.** מאי דעתיה דאמר לא מסתייה דלא שקלינן מיניה דמשמע שהיינו יכולין לכופו לכך ונמנעין אנו: **אי איקרו עם לשקול מיניה.** דהא מאת העם מאת זובחי הזבח כתיב (דברים יח) ואי לא איקרו עם רחמנא פטריה ומאי טיבותא עבדינן גבייהו: **מספקא ליה.** לרב ומשום ספיקא פטר ליה דהמוציא מחבירו עליו הראיה: **להא שמעתא.** דרב דמספקא ליה: **ד' מתנות עניים.** הנוהגות בכרם ואלו הן: **הפרט והעוללות.** כדכתיב (ויקרא יט) וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט ובמס' פאה (פ"ז מ"ד) מפורש איזו היא עוללות כל שאין לה לא כתף ולא נטף:

והשכחה

דאתו לידיה בטבלייהו וקסבר האי תנא מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין. ומשעת הרמה ואילך היינו מכי אתו לידיה אפילו בטבלייהו וא"ת אמאי לא משני דפשטא דברייתא דקתני פטור מן התשלומין היינו דאתו ליד כהן בטבלייהו וקסבר האי תנא מתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמיין ומש"ה פטור דאין לו לכהן אלא משעת הרמה ממש והוה ניחא טפי דהוי לשון הרמה דוקא וי"ל דאי הוה מוקי לה הכי אז לא היה חדוש הדיוק כלל הא משעת הרמה ואילך משלם דהא פשיטא דמשלם כיון דאתו ליד כהן והורמו אבל השתא עיקר הברייתא משמיענו דמזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור ודיוקא קמ"ל דאע"ג דאתו לידיה [א] בטבלייהו חייב דכמי שהורמו דמיין:

שאני התם דקא משתרשי ליה. דבמקום זה הניח לו המלך שאר ממון ואם תאמר מתנות כהונה כשאכלם משתרשי ליה שבמקום זה לא אכל דבר אחר ואמאי פטור וי"ל דלא דמי לאנסו בית המלך גרנו דמתחילה לא נקח משלו אבל באכלו אפשר דלא משתרשי ליה שהיה מתענה:

הכי גרסי' בפי' ר"ח שבעה נכסי כהן. ולא חשיב הכא כל כ"ד מתנות כהונה דחשיב לקמן בפירקין (דף קלג:) דלא חשיב הכא אלא הנך דאסורים לזרים והם ממון כהן והא דחשיב מתנות אע"פ שמותרות לזרים משום דטבלי ודמו לתרומה כדאמר לקמן (קלג:) אע"ג דלית הלכתא הכי היינו דלא הוי כאוכל טבלים אבל מ"מ איסורא איכא לאכול מבהמה שלא הורמה מתנותיה א"נ לא חשיב אלא מידי דבר אכילה והא דלא חשיב בכור משום דאכתי לאו בר אכילה הוא שצריך שחיטה:

מעשר עני המתחלק בתוך הבית. דוקא נקט המתחלק בתוך הבית דשני דיני מעשר הם אחד מתחלק תוך הבית ואחד מתחלק בתוך הגרנות כדמשמע בפ"ב דנדרים (דף פד:) ואותו המתחלק תוך הגרנות אין לבעלים בו טובת הנאה אלא באותו המתחלק בתוך הבית ובספרי מפרש להו מקראי כתוב אחד אומר מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך והנחת אלמא צריך להניחו בגורן ובאין עניים ונוטלין אותו וכתוב אחד אומר כי תכלה לעשר וגו' ונתת ללוי וגו' אלמא בתוך הבית מחלקו מדכתיב (ס)והנחת הא כיצד עד הפסח שהוא זמן גשמים ואם מניחו בחוץ נפסד מחלקו בתוך ביתו וזה מעשר עני המתחלק בתוך הבית מכאן ואילך שהוא ימי הקיץ מניחו בחוץ בגרנות ועניים באים ונוטלין אותו: **יש** בו טובת הנאה לבעלים. נראה דדבר שיש בו טובת הנאה לבעלים אפילו בא עני ולקחו מוציאין מידו ודבר שאין בו טובת הנאה לבעלים לקחו אין מוציאין מידו ומיהו אם לא לקחו ובא עני ושאלו ממנו אם ירצה לא יתן לו דקרי ליה לעיל ממון שאין לו תובעין ואם היה צריך ליתנו לתובעו א"כ הוי יש לו תובעין: **גמר** אחריך אחריך מזית. ואע"ג דאצטריכו למכתב ולא הוי מופנה גלוי מילתא בעלמא הוא דכמו שיש בזה אחריך פאה ה"נ יש בזה אחריך פאה ולאו ג"ש ממש היא אי נמי מדכתיב שכחה בלשון אחריך ש"מ לג"ש אתא וצ"ע למה לא גמרינן בג"ש דאחריך דלהוי פרט בזית כמו בכרם ונהי דלענין עוללות לא אפשר למילף באילן דלא שייך ביה איזהו עוללות כל שאין לו לא כתף ולא נטף:

כגון

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ו מהלכות מעשר הלכה י]:
טו ב מיי' פ"ד מהל' בכורים הל' י"ד ופ"א מהל' בכורות הל' ג סמג עשין קמג ר"א טוש"ע י"ד סי' סא סעיף יג וסי' שו סעיף ו:
טז ג מיי' פ"ט מהל' בכורים הל' ח טוש"ע י"ד סי' סא סעיף כג:
יז ד מיי' פ"א מהלכות מתנות עניים הל' ז:
יח ה מיי' שם הלכה ח:
ו מיי' שם פ"ו הל' י:

◆

שיטה מקובצת

[א] בטבלייהו חייב דכמי שהורמו דמיין ועוד י"ל דאתו לידיה בטבלייהו וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין הלכך אם אכלן אחר הרמה חייב שכבר זכה בהן הכהן ואם קודם הרמה פטור דגזירת הכתוב דאין לו בהן אלא משעת הרמה ואילך עד שהוברר חלק של כהן ומיהו אחר הרמה אהני"א הא דאתא לידיה שזוכה בהן הכהן וממונו הוא. הרא"ש ז"ל:

מסורת הש"ס

א) [גיטין מד.], ב) [פי' שלקח אנס עובד כוכבים באונס שלא כדין. ערוך ועי' בפרש"י], ג) לקמן קלג., ד) נסמים פ"ג מ"ג, ה) תוספתא דפאה פ"ב ה"ג, ו) רש"ל מ"ז, ז) נ"ל שנסנס. רש"ל, ח) [במדבר ה], ט) [ב"ק קט.], י) [במדבר ה], כ) [שם], ל) בס"א: לשכר, מ) נ"ל ונתת,

◆

תורה אור השלם

1. וְכַרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל וּפֶרֶט כַּרְמְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא יט י

2. כִּי תִבְצֹר כַּרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל אַחֲרֶיךָ לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה יִהְיֶה: דברים כד כא

3. כִּי תַחְבֹּט זֵיתְךָ לֹא תְפָאֵר אַחֲרֶיךָ לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה יִהְיֶה: דברים כד כ

◆

גליון הש"ס

גמ' אי איקרו עם. עי' שבועות דף יד ע"א תוס' ד"ה כולן:

◆

מוסף רש"י

חייב לעשר. עליה, דהוי כמוכר (גיטין מד.). נותנן. לוקח, לכהן. ואין הטבח מנכה לו כלום, לפי שלא מכר לו את המתנות מתחלה (לקמן קלח: ובעי"ז ב"ק קטו.). לקח הימנו במשקל. דהשתא ודאי זבין ליה (לקמן שם). ומנכה לו מן הדמים. משנתמשה זכו הכהנים במתנותיהם והדין על הטבח (שם). באנפרות. הפסד (שם).